

مجلس سوم: غیرت

(به یاد خرابه‌های شام).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾^۱

ای کسانی که به خدا و رسولش ایمان آورده‌اید، خود و خانواده‌تان را از آتش دوزخی که خود مردم و سنگ‌ها، هیزم و آتش آن است، حفظ کنید که مأموران آتش، فرشتگانی بسیار سخت‌دل‌اند که هرگز نافرمانی خدا نمی‌کنند و آنچه به آنها گفته می‌شود، فوراً انجام می‌دهند.

یکی از ارزش‌های مهم اخلاقی که موجب آثار درخشان و سازنده در زندگی انسان می‌شود و باعث کسب عزت و آبرو و شخصیت ممتاز می‌گردد، خصلت غیرت است. غیرت از صفات برجسته و کلیدی است که موجب جلوگیری شدید از تجاوز بیگانه به حریم استقلال و عزت و ناموس، و باعث پیدایش ارزش‌های دیگری می‌شود که هر کدام در جای خود تکمیل‌کننده هویت و شخصیت انسان می‌گردند و ره‌گشایی برای کسب آزادی، عفت، استقلال و عزت جامعه و فرد خواهند شد، و در بسیاری از موارد عامل تحصیل افتخارات عظیم می‌گردند و با نبودن این خصلت پسندیده، دستیابی به چنان افتخاراتی امکان‌پذیر نیست. در حقیقت خصلت غیرت همچون پلیس مخفی هشیار و بیدار در روح و روان انسان، مراقب مرزها و حدود و خط قرمزها است و انسان را به نظارت قاطع و می‌دارد، تا به پاسداری و نگهبانی از حریم‌ها بپردازد.^۲

غیرت در فرهنگ انسانی و دینی کاربرد و قلمرو گسترده‌ای دارد. واژه‌شناسان در معنای این واژه نوشته‌اند: «واکنشی طبیعی است که آدمی نسبت به دخالت‌های نابه‌جا و ناروایی دیگران، در آنچه دوست می‌دارد، از خود نشان می‌دهد».^۳

۱. سوره تحریم، آیه ۶.

۲. غیرت در سیره پیشوایان، محمد محمدی اشتهاردی، پایگاه اینترنتی حوزه.

۳. لغتنامه دهخدا، واژه غیرت.

از این رو، غیرت در لغت، به معنای نفرت انسان از مشارکت دیگران در امور مورد علاقه اش است.^۱ به عبارت دیگر، غیرت به معنای دفاع از چیزی محبوب، در برابر هرگونه دستبرد و تجاوز است. سرچشمه این واکنش انسان، ممکن است حمیت، تعصب و تغییر باشد. با این توضیح، غیرت از لوازم محبت است؛ چرا که هر که محب است، به ناچار غیور است. از این رو، استاد مطهری می‌نویسد: «غیرتمند کسی است که نگاهدار عصمت و آبرو و شرف و عزت است و از قبول اهانت بر عرض خود ابا دارد».^۲

در نظام آفرینش، غیرت دارای جایگاه ویژه‌ای است و در انسان‌ها نیز این حس وجود دارد که در برابر هجوم به آنچه دوست می‌دارند مانند مال، فرزند، ناموس، آبرو و دین، آرام نمی‌نشینند و با یورش گران درگیر می‌شوند و به دفاع از آنها برمی‌خیزند. وجود این حالت در انسان، یک ارزش است که از اراده اخلاقی او سرچشمه می‌گیرد. رسول خدا ﷺ فرمود: غیرت از صفات و شروط ایمان است.^۳ در کلمات آن حضرت بارها به ستایش غیرت و غیرتمند پرداخته شده؛ چنان‌که فرموده است:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى غَيُورٌ يَحِبُّ الْغَيُورَ؛^۴ خداوند غیرتمند است و مرد غیرتمند را دوست دارد».

«لَا شَيْءَ أَغْيِرُ مِنَ اللَّهِ؛^۵ هیچ کس غیرتمندتر از خدا نیست».

«لَا يَجِدُ رِيحَ الْجَنَّةِ دَيُّوثٌ؛^۶ نمی‌یابد بوی بهشت را، کسی که غیرت بر خانواده خود ندارد».

«بوی خوش بهشت تا مسیر پیمودن پانصد سال راه، می‌رسد، ولی به مشام چند نفر نمی‌رسد، یکی از آن‌ها بی‌غیرت است».^۷

در عصر خلافت امیر مؤمنان علی عليه السلام، به آن حضرت گزارش رسید که در مسیر راه‌ها بعضی از مردان و زنان رعایت حریم عفت را نمی‌کنند. آن حضرت بسیار ناراحت شد، مردم کوفه را جمع کرد و در ضمن سخنانش فرمود:

«تَبَّتْ أَنْ نَسَأَكُمْ يَدَافِعُ الرَّجَالُ فِي الطَّرِيقِ، أَمَا تَسْتَحْيُونَ؟ لَعْنُ اللَّهِ مِنْ لَا يَغَارُ؛

۱. «الغيرةُ فِرةٌ طَبِيعِيَّةٌ تَكُونُ عَنْ بُخْلِ مُشَارِكَةِ الْغَيْرِ فِي أَمْرٍ مَحْبُوبٍ لَهُ» (ر.ک: مجمع البحرين، ج ۳، ص ۴۳۲).

۲. مجموعه آثار، (فلسفه حجاب)، مرتضی مطهری، ج ۱۹، ص ۴۱۴.

۳. همان.

۴. نهج الفصاحه، ص ۲۹۸.

۵. همان، ص ۶۷۷.

۶. گنج حکمت یا احادیث منظوم، ص ۳۳۰.

۷. من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۲۸۱.

به من خبر رسیده که زنان شما در مسیر راه‌ها به مردان تنه می‌زنند. آیا حیا نمی‌کنید؟ خداوند لعنت کند کسی را که غیرت نمی‌ورزد!»^۱

نیز روایت شده که به مردم کوفه فرمود:

آیا خجالت نمی‌کشید و زنان شما غیرت نمی‌ورزند؟ به طوری که در بازارها رفت و آمد می‌کنند و با مردان بیگانه رخ به رخ می‌شوند و به همدیگر تنه می‌زنند؟^۲

امیرمؤمنان علیه السلام فرمود: «من لا یغار فأنه منکوس القلب»^۳ کسی که غیرت نوزد، قلبش واژگونه

است؛ یعنی قلب چنین فردی کور و بسته است و قابلیت پذیرش نور الهی و نصایح دین را ندارد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

انّ الله تعالی غیور و یحبّ الغیرة، و لغیرته حرّم الفواحش ظاهرها و باطنها؛ خداوند غیور است و هر غیوری را دوست دارد، و به جهت غیرتش، همه کارهای زشت اعم از آشکار و پنهان را حرام فرموده است.^۴

هر چه آدمی در گرداب خواسته‌های شهوانی و حیوانی فرو رود و از عفاف و تقوا و طهارت دور شود، این حالت رنگ می‌بازد و او به جایی می‌رسد که این احساس در او می‌میرد و بی‌تفاوت و بی‌غیرت می‌گردد. ملا احمد نراقی می‌گوید:

غیرت از شرایف ملکات و فضایل صفاتی است که آدمی نگاهبانی کند دین خود را و عرض خود و اولاد و اموال خود را، و از برای محافظت و نگاهبانی هر یک، طریقه‌ای است که صاحب غیرت و حمیت، از آن تجاوز نمی‌کند.^۵

علامه طباطبایی در تفسیر المیزان گفته است:

غیرت عبارت است از دگرگونی انسان از حالت عادی و اعتدال؛ به طوری که انسان را برای دفاع و انتقام از کسی که به یکی از مقدّساتش اعم از دین، ناموس و یا جاه و امثال آن تجاوز کرده، از جای خود می‌کند. این صفت غریزی، صفتی است که هیچ انسانی به طور کلی از آن

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۷۴؛ مشکاة الانوار، ص ۲۳۷، المحاسن، ج ۱، ص ۱۱۵.

۲. همان.

۳. بحار الانوار، ج ۷۹، ص ۱۱۵؛ وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۰۸.

۴. فروع کافی، ج ۵، ص ۵۳۵.

۵. معراج السعاده، ص ۱۶۴.

بی بهره نیست. پس غیرت یکی از فطریات آدمی است و اسلام هم دینی است که بر اساس فطرت تشریح شده و آن امور فطری را تعدیل می‌کند. مواردی را که در حیات بشر لازم و ضروری است، معتبر و واجب می‌سازد و آنچه غیر ضروری است، حذف نموده، از اعتبار می‌اندازد.^۱

ایشان در جای دیگر می‌نویسد:

اولاً، اسلام مسئله غیرت و تعصّب را باطل معرفی نکرده، بلکه اصل آن را حفظ نموده؛ زیرا غیرت ریشه در فطرت انسان دارد و اسلام هم دین فطرت است، ولی در جزئیات آن، دخالت کرده و فرموده است: آن قدر از غیرت و تعصّب که مطابق با فطرت است، حقّ، و شاخ و برگ‌ها که اقوام به آن داده اند، باطل است.

ثانیاً، همین ودیعه فطری - یعنی غیرت - را از هر سویی به سوی خدای متعال برگردانیده و سپس موارد بسیاری را در یک قالب که همان توحید می‌باشد، ریخته است. به عبارت واضح تر، هر جا که تعصّب و ورزیدن خداپسندانه باشد، باید تعصّب و ورزید و هر جا که موجب خشنودی خدا نباشد، نباید غیرت و ورزید.^۲

شهید مطهری در توضیح سخن امام علی علیه السلام که فرمود: «انسان شریف و غیور، هرگز زنا نمی‌کند»،^۳ می‌نویسد: «غیرت، یک شرافت انسانی و یک حساسیت انسانی نسبت به پاکی و طهارت جامعه است».^۴

آیت الله شیخ مجتبی‌تهرانی در تعریف علمای اخلاق از غیرت می‌گوید:

غیرت یک حالتی است مربوط به روح که نشئت گرفته از حبّ به شیء است و این موجب می‌شود که انسان کوشش و سعی کند که آن شیء را که حفظ او عقلاً و شرعاً لازم است، حفظ کند.

۱. تفسیر المیزان، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، ج ۴، ص ۲۸۰.

۲. همان، ص ۶۷۴، با اندکی تغییر.

۳. «ما زئی غیور قطّ» (ر.ک: غررالحکم و دررالکلم، ص ۲۵۹، ح ۵۵۳۴؛ مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۳۳۱).

۴. مسئله حجاب، مرتضی مطهری، ص ۶۴.

ایشان در توضیح بیشتر می‌گوید:

از دیدگاه اخلاقی غیرت عبارت است از آن حالت روحی که انسان کوشش می‌کند که محافظت کند از چیزی که شرعاً و عقلاً باید از او محافظت شود، و گاهی در رابطه با قوا مطرح می‌کنند، می‌گویند از نتایج شجاعت است، و گاهی در ارتباط با نفس مطرح می‌کنند، می‌گویند این از کبر نفس است، از بزرگی روح است.

واژه غیرت معمولاً در جایی به کار می‌رود که چیزی حق اختصاصی شخصی یا گروهی است و دیگران می‌خواهند مرز و حریم آن را بشکنند و انسان غیور با دفاع شدید خود از تجاوز حریم شکنان جلوگیری می‌کند. از این رو، غیرت دارای یک معنایی عام و گسترده است؛ مانند غیرت در حفظ اموال، غیرت در حفظ ناموس، غیرت در حفظ حیثیت و آبرو، غیرت در حفظ استقلال همه جانبه کشور و غیرت در حفظ دین و آیین.

اقسام غیرت

از توضیحاتی که دادیم، معلوم می‌شود که غیرت اقسام گوناگونی دارد:

۱. غیرت در احکام الهی

مسلمان غیور باید در برابر ارزش‌های دینی خود حساس باشد و در مورد نام خدا و اولیای او حساسیت و غیرت فوق‌العاده‌ای نشان دهد. بسیار رنج‌آور است که چنین انسانی هیچ حساسیتی ندارد. منظور از غیرت دینی، این است که انسان مسلمان در برابر کیان اسلام و آنچه بدان مربوط می‌شود، حساس باشد و با تمام توان در تقویت و اجرای احکام آن بکوشد و از کوچک‌ترین خدشه و تعرضی به آن جلوگیری کند. احکامی چون جهاد و امر به معروف و نهی از منکر مصداق بارز این گونه حساسیت و غیرت دینی‌اند. پس هرگاه فردی می‌بیند که حکمی از احکام خدا هتک می‌شود، باید از خود حساسیت و غیرت نشان بدهد.

۲. غیرت ملی

هر انسانی در برابر مملکت و سرزمین خود احساس غیرت و حساسیت می‌کند. در میان نیروهای نظامی تعابیری چون سرباز غیور و ایرانی غیور بسیار رایج است که لازمه این غیرت، حمایت از سرزمین و آب و خاک است. «غیرت ملی» احساس مسئولیت در برابر تمامیت ارضی کشور اسلامی است که با دلسوزی و حمایت از مسلمانان و عزت و شرف آنان همراه است و به شکلی با غیرت دینی و غیرت ناموسی نیز پیوند دارد.

۳. غیرت والدین در مورد فرزندان

والدین باید در مورد فرزندانشان غیور و حساس باشند. در منابع دینی، فرزندان حقوق فراوانی بر پدر و مادر دارند که از جمله آنها تعلیم و تربیت اسلامی، حراست از خطرها و حفاظت از بیماری‌های جسمی و اخلاقی است.

از ابعاد مهم غیرت و حساسیت والدین در برابر فرزندان، غیرت به آینده اخلاقی و جنسی آنان است که نقش بسیار مهمی در تربیت و آینده فرزندان و آبروی خود والدین دارد.

۴. غیرت مرد در برابر ناموس

یکی از مهم‌ترین و پر تأثیرترین اقسام غیرت، غیرت‌ورزی برای حفظ حریم ناموس و خانواده است و ضد بی‌بند و باری و افسارگسیختگی ناموسی و انحرافات و آلودگی‌های جنسی است.

قرآن کریم سبب اصلی علاقه و محبت و مهر میان دو همسر را، خواست و اراده الهی می‌داند. خداوند متعال برای ایجاد سکونت و آرامش در خانواده، تولید نسل، برآورده شدن نیازهای عاطفی، روحی و روانی، تشکیل خانواده، سر و سامان دادن به امور زندگی و حتی مالی و... این انس و علاقه را در وجود انسان‌ها و زن و شوهر قرار داده است:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۱

و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خود شما برای شما آفرید، تا در کنار آنها آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد. در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند.

از آنجا که خانواده یک نهاد اجتماعی است، همواره مورد تهدید داخلی و بیرونی است و عوامل متعددی به بنیان این نهاد اصیل اجتماعی تعرض می‌کنند. هر قدر خانواده دچار تزلزل شود، سرنوشت جامعه در معرض خطرها و مشکلات افزون‌تری خواهد بود. از این رو، سرنخ تمام آسیب‌های اجتماعی را باید در خانواده جست و جو کرد. سلامت جامعه وابسته به سلامت خانواده و سلامت خانواده نیز تحت تأثیر عوامل متعددی است و چنانچه این عوامل نادیده گرفته شود، رضایتمندی کامل از زندگی زناشویی برای زوجین حاصل نخواهد شد.

۱. سوره روم، آیه ۲۱.

زنان و مردان مکانیزم‌های دفاعی متفاوتی دارند. از نظر شخصیتی زنان با جمال و تجمل خویش، عنصری فعال و تأثیرگذار بر مردان هستند و اعتماد به نفس کمتری دارند، ولی نمود عاطفی آنان بیشتر از مردان است. در مقابل، مردان نیاز دارند که مورد اعتماد همسرشان قرار گیرند و در مقابل، زنان بیش‌تر نیازمند به مراقبت از سوی همسر خویش هستند و برای انجام کارها و تصمیم‌گیری‌های خود به حمایت او احتیاج دارند.

غیرت ناموسی، حس درونی است که دست‌آفریدگار برای محافظت و نگاهبانی از حریم خانواده و پاسداری از نسل در وجود مرد نهاده است. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: «خداوند تبارک و تعالی دشمن مردی است که به خانه‌اش هجوم آوردند و او دفاع نکند»^۱.

مرد پاسدار حرمت و کرامت زن است و زمینه‌ساز این پاسداری و حراست از نوامیس، ویژگی غیرت و حس مسئولیتی است که خداوند در مردان قرار داده است. هرچه مرد بر کمالات انسانی خود بیفزاید، بر معرفت و غیرت او نیز افزوده می‌شود.

در این نگاه، مرد باید همچون حصاری زن را در حمایت و مراقبت قرار دهد. این حالت باید هم در مراقبت از عفاف و پاکدامنی زن باشد و هم در توجه به نیازهای عاطفی و جنسی او. توجه مرد به عفاف همسر خویش شرط اولیه حفظ حریم خانواده و حفظ سلامت اخلاقی آن است.

حالت غیرت مرد اثر دیگری نیز در روحیه رفتار زن دارد، به این صورت که در او احساس امنیت و اعتماد در پناه شوهر به وجود می‌آید که احساسی لذت‌بخش و مطلوب برای او است و در افزایش عشق و محبت وی به شوهر مؤثر است. بنابراین مرد تکیه‌گاه زن است. مرد موظف است از حرمت و کرامت بانوی خویش دفاع کند و یک لحظه از ارزش و کرامت بانوی خویش غافل نشود. غیرت مرد برای همسرش، در گام اول به معنای حمایت از او است؛ به گونه‌ای که هیچ‌گونه جسارت و اهانتی به همسرش را تحمل نکند. مرد غیور هرگز حاضر نمی‌شود زن و فرزندانش در سختی باشند و او در آسایش و آرامش. غیرت مرد در قبال همسرش از آن جهت است که زن حریم زندگی مرد به حساب می‌آید و مرد نمی‌تواند اجازه دهد که حریم او شکسته شود.

در مقابل غیرت مرد، وظیفه‌ای هم به نام متوجه بانوان است که باید حیا داشته باشند. در واقع غیرت و حیا در کنار هم معنا می‌یابند و یکدیگر را تکمیل می‌کنند.

۱. مشکاة الانوار، ترجمه هوشمند و محمدی، ص ۴۹۹-۵۰۴.

انواع غیرت در روایات

اهل بیت علیهم‌السلام غیرت را به دو بخش مثبت و منفی تقسیم کرده‌اند. غیرت مثبت یعنی استفاده و بهره‌برداری صحیح از این صفت ارزشمند، اما غیرت منفی آن است که انسان غیرتش را در جاهایی که نیاز نیست، به کار گیرد. از این رو، برخی از روایات، حساسیت، سوءظن و غیرت بیجا را محکوم و ناپسند دانسته‌اند. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:

«مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يَحِبُّ اللَّهُ، وَ مِنْهَا مَا يَكْرَهُ اللَّهُ، فَأَمَّا مَا يَحِبُّ فَالْغَيْرَةُ فِي الرَّيْبَةِ، وَ أَمَّا مَا يَكْرَهُ فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ الرَّيْبَةِ؛

غیرت بر دو گونه است: نوعی از آن را خدا دوست دارد و نوعی از آن را دوست ندارد. اما غیرتی را که خدا دوست دارد، غیرت در موارد مشکوک (و مظان آلودگی‌ها) می‌باشد، و اما غیرتی را که دوست ندارد، غیرت داشتن در غیر این موارد است.^۱

و در نهج البلاغه در بخشی از وصایای حضرت علی علیه‌السلام به فرزندش امام حسن علیه‌السلام چنین آمده: ایاک والتغایر فی غیر موضع الغیرة، فان ذلك يدعو الصحیحة الی السقم و البریة الی الریب؛

از غیرت ورزی در غیر موردش پرهیز کن، زیرا این گونه غیرت (افراطی) سبب گرفتاری و انحراف افراد درستکار از آنان شده، و موجب آن می‌شود که افراد بی‌گناه در معرض تهمت قرار گیرند.^۲

راه‌های افزایش غیرت

۱. دین‌داری و تقوا

امام علی علیه‌السلام می‌فرماید: «الدین تصد عن المحارم؛^۳ دین انسان را از روی آوردن به گناه باز می‌دارد». مرد بانقوا به جهت برخورداری از صفای درونی خویش، از صمیم قلب همسرش را دوست دارد او را امانت الهی و موجب کمال خود می‌داند.

۱. کنز العمال، ج ۳، ص ۳۸۵، ح ۷۰۶۷.

۲. نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۳. غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ص ۳۴۲.

۲. تقویت ملکه حیا

حیا و عفت امری است فطری و آمیخته با خلقت هر انسانی است و از مختصات انسان به شمار می‌رود؛ یعنی در نهاد هر بچه‌ای که به دنیا می‌آید، حیا و پرده‌داری است، نه پرده‌داری و بی‌شرمی. این پرده‌داری موجب می‌شود که به طرف کار قبیح و زشت نرود و اگر کار زشتی هم از او سر زد، خود او خجالت می‌کشد و خودش را سرزنش می‌کند. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «حیا انجام فعل قبیح را سدّ می‌کند».^۱ در حدیثی دیگر آمده است: «سبب عفت، حیا است».^۲ همچنین فرموده‌اند: «اصل مروت حیا است و ثمره‌اش عفت است».^۳

۳. توجه مرد به همسرش

یکی از عوامل مهم در کمرنگ شدن غیرت و حساسیت مردان در برابر همسر خود، عدم ارضای نیازهای ذاتی زن و مرد در خانواده است که به همین علت، این مشکل خود را در خیابان‌ها و مجامع عمومی نشان می‌دهد.

به قول حافظ شیرازی:

گرت هواست که معشوق نگه‌دارد پیمان نگاه‌دار سر رشته تا نگه‌دارد

امام سجّاد علیه السلام در باب حق زن بر همسرش می‌فرماید:

و اما حقّ الزوجة فان تعلم ان الله عز و جل جعلها لك سكناً و انساً، فتعلم ان ذلك
نعمة من الله عليك فتكرمها و ترفق بها؛^۴

حق زن این است که بدانی خداوند عز و جل او را مایه آرامش و انس تو قرار داده است و بدانی که این نعمتی است که خداوند به تو داده؛ پس او را گرامی‌داری و با وی نرمی و مدارا کنی.

الگوهای غیرت‌ورزی

با نگاه به تاریخ بشری، به خیل عظیم غیرتمندانی بر می‌خوریم که در رأس آنان سلسله انبیای الهی و

۱. میزان الحکمه، ج ۲، ص ۵۶۴.

۲. همان.

۳. همان.

۴. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۵، ح ۱.

امامان معصوم قرار دارند. بدون تردید غیرت پیامبران خدا پرتوی از غیرت الهی است که در میان جوامع انسانی به ثمر نشست است. آن‌گاه نوبت به انسان‌های پاک، مؤمن و فرهیخته‌ای می‌رسد که از آغاز تاریخ تاکنون در صف غیرتمندان جای گرفته و در این مسیر خطرزا، ایفای وظیفه و ادای مسئولیت کرده‌اند.^۱

۱. غیرتمندی حضرت ابراهیم علیه السلام

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «ابراهیم خلیل علیه السلام مردی غیرتمند بود، و من از او غیرتمندترم».^۲

حضرت ابراهیم علیه السلام به داشتن خصلت غیرت به ویژه غیرت ناموسی معروف بود در مورد حفظ عفت همسرش حساسیت بسیاری نشان می‌داد. امام باقر علیه السلام فرمود:

روزی عزرائیل - یکی از فرشتگان مقرب حق - به صورت جوانی وارد خانه ابراهیم علیه السلام شد. ابراهیم او را شناخت و از این رو، نزد عزرائیل آمد و باتندی به او گفت: با چه اجازه ای وارد خانه من شده ای؟ او گفت: با اجازه خدای خانه.

آن‌گاه خود را معرفی کرد، و گفت من از سوی خداوند مأمور شده ام تا مقام خلیل (دوست خالص خدا) را به تو بدهم. ابراهیم خوشحال شد. در روایت دیگری آمده که این فرشته جبرئیل بود.^۳

۲. غیرتمندی رسول اکرم صلی الله علیه و آله

پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرمود:

کان إبراهیم أبی غیور، و أنا أغیرمنه، و ارغم الله أنف من لا یغار؛

پدرم ابراهیم بسیار غیرتمند بود و من از او غیرتمندتر هستم و خداوند بینی آن کسی را که بی غیرت است، به خاک بمالد و ذلیل کند.^۴

در تاریخ و روایات آمده:

حکم بن ابی العاص، پدر مروان، در عین آن که مسلمان شده و به مدینه هجرت نموده بود، شخصی هوس‌باز و منحرف بود. روزی پیامبر صلی الله علیه و آله در حجره یکی از همسرانش بود. حکم بن

۱. محمود اکبری، غیرتمندی و آسیبه‌ها.

۲. آداب، سنن و روش رفتاری پیامبر گرامی اسلام، ص ۸۴.

۳. بحارالانوار، ج ۱۲، ص ۵ و ۱۳.

۴. همان، ج ۱۰۳، ص ۲۴۸.

ابی العاص از درز در به داخل آن حجره نگاه کرد. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از چشم چرانی او به قدری ناراحت شد که عصای سرکچی را که نوک تیزی داشت، برداشت و او را تعقیب کرد. حکم پا به فرار گذاشت و از دست پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گریخت. آن حضرت به او نرسید و فرمود: «اگر او را می‌گرفتم، چشمش را بیرون می‌آوردم». سپس دستور داد که او و فرزندش مروان را از مدینه به طائف تبعید کنند. آنها در عصر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ همچنان در تبعید به سر می‌بردند و بعد از رحلت آن حضرت نیز در عصر خلیفه اول و دوم نیز در تبعید بودند، تا اینکه آنها در عصر خلافت عثمان به مدینه بازگشتند. یکی از علل اعتراض شدید مسلمانان به عثمان نیز همین بود که چرا اجازه بازگشت تبعید شدگان به وسیله پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را به مدینه داده است.^۱

در یکی از جنگ‌ها چند اسیر را به حضور پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آوردند که مستحق اعدام بودند و آن حضرت فرمان اعدام آنها را صادر کرد، ولی یکی از آنها را آزاد ساخت. او پرسید: چرا مرا آزاد کردی؟ پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: جبرئیل به من خبر داد که تو پنج خصلت داری که خدا و رسولش آنها را دوست دارد: ۱. به ناموس خود غیرت شدید داری؛ ۲. مردی سخاوتمند هستی؛ ۳. حسن خلق داری؛ ۴. راست‌گو هستی؛ ۵. و شجاعت داری. آن شخص با شنیدن این سخن، مجذوب پیامبر اسلام شد و مسلمان گردید و در راه اسلام استوار بود، تا اینکه در یکی از جنگ‌ها در رکاب پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به شهادت رسید.^۲

۳. غیرت امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام در روز عاشورا

اصل حرکت و نهضت عاشورا بر پایه غیرت دینی شکل گرفته است. عاشورا حرکتی است برای احیای دین حقیقی در مقابل بدعت‌ها و انحرافات؛ چنان که امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام فرموده:

وَأَنِّي لَمْ أَخْرَجْ إِشْرَاءً وَ لَا بَطْرًا وَ لَا مَفْسَدًا وَ لَا ظَالِمًا وَ أَنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلْبِ الْإِصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِي، أُرِيدُ أَنْ أَمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهِيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أَسِيرَ بِسِيرَةِ جَدِّي وَ أَبِي.

یکی از وجوه این نهضت، غیرت ناموسی است. در جای جای کربلا ما شاهد غیرت مردان در قبال زنان و کودکان هستیم. حضرت امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام سردار غیرت و آزادی، وقتی مشاهده کرد که لشکر یزید بین او و اهل بیت جدایی افکنده‌اند، آنان را از حرکت به سوی خیمه‌های اهل بیت بازداشت و غیرتمداری خویش را نشان داد و فرمود:

۱. الغدير، ج ۸، ص ۲۴۳؛ اسدالغایه، ج ۲، ص ۳.
 ۲. وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۰۹.

«ویحکم یا شیعة آل ابی سفیان، ان لم یکن لکم دین و کنتم لا تخافون المعاد فکونوا احرارا فی دنیاکم هذه و ارجعوا الی أحسابکم ان کنتم عربا کما تزعمون؛ ای مردمی که خود را به آل ابوسفیان فروخته اید، ای پیروان آل ابوسفیان! اگر خدا را نمی‌شناسید، اگر به قیامت ایمان و اعتقاد ندارید، حریت و شرف انسانیت شما کجا رفته است؟ شخصی پرسید: پسر فاطمه، چه می‌گویی؟ فرمود:

«اقول انا اقاتلکم و انتم تقاتلوننی و النساء لیس علیهنّ جناح فامنعوا عتاتکم عن التعرّض لحرمی ما دمت حیا»^۱

من با شما می‌جنگم و شما نیز با من می‌جنگید. زن‌ها که گناهی ندارند. تا من زنده‌ام، نگذارید سرکش‌ها و ستمکاران شما، متعرض اهل بیت من شوند.

اما بر امام سجاد علیه السلام در کوفه و شام چه گذشت؟ به جهت همین غیرت‌ورزی آن حضرت بود که وقتی از ایشان پرسیدند در کجا به شما سخت‌تر گذشت؟ سه بار فرمودند: الشام، الشام، الشام.

مگر در خرابه‌های شام بر کودکان و زنان حسین علیه السلام چه گذشت؟

جمع بندی

عاشورا مدرسه غیرت‌ورزی و امام حسین) و اصحاب پاک ایشان نمونه‌های عالی مومن‌غیور هستند که در دفاع از دین، اخلاق و ناموس کوتاهی نکردند و تا آخرین دقایق زندگی از غیرت‌ورزی عقب نشستند. این سیره، جایگاه ارزش خانواده در اسلام را نشان می‌دهد که مومن‌غیور نسبت به سلامت روحی و روانی و امنیت جانی و اخلاقی همسر و فرزندان دارای وظیفه است. بی‌شک غیرت‌ورزی یکی از صفات مهم اخلاقی برای توسعه ارزش‌ها و مبارزه با منکرات است.

دشمن نیز برای توسعه جنگ نرم و نفوذ فرهنگی بر جوانان ایران اسلامی درصدد تضعیف روحیه غیرت‌ورزی و ایجاد بی‌تفاوتی و بی‌بندباری اخلاقی است. لذا با تمسک به مدرسه‌عاشورایی و مکتب حسینی یکی از راه‌های مقابله با جنگ نرم دشمن و تهاجم فرهنگی، گسترش فرهنگ غیرت‌ورزی است.

۱. نفس المهموم، شیخ عباس قمی، ص ۳۵۴.